

Opvallende details en geloofwaardigheid

Onderzoek naar de effecten van verschillende soorten details op de geloofwaardigheid van een verdachtenverklaring

Unusual details and credibility

Study into the effects of (unusual) details in a written statement by a suspect on that suspect's credibility

Keywords: concreetheid, opvallende details, geloofwaardigheid, schuldoordeel, verdachtenverklaring

Sebastiaan Goorkate, 4145968

Sebastiaan.goorkate@student.ru.nl

Masterscriptie

Begeleider: Dr. L. Hustinx

Tweede lezer: Dr. H. Giesbers

Samenvatting

In dit onderzoek is met een tussen-proefpersoonexperiment onderzocht of er een effect is van de aanwezigheid van (opvallende) details in een verdachtenverklaring op de geloofwaardigheid van die verdachtenverklaring. In totaal hebben 91 respondenten meegedaan aan dit onderzoek. De proefpersonen hebben een verdachtenverklaring in één van de drie condities gelezen: de basisverklaring, de basisverklaring plus details en de basisverklaring plus details en opvallende details. Er zijn geen verschillen gevonden tussen de geloofwaardigheid van de verdachte en het schuldoordeel over de verdachte. Dit is achteraf niet verrassend, omdat er in de perceptie van de proefpersonen geen verschillen waren tussen de condities in de mate van detaillering. Wanneer de respondenten moesten kiezen of ze dachten dat de verdachte loog of de waarheid sprak en dit moesten onderbouwen met een reden, kwamen er wel enkele verwachte redeneringen naar voren. De proefpersonen die hun oordeel baseerden op de aan- of afwezigheid van details in de verklaring, vonden significant vaker dat de verdachte de waarheid sprak dan dat hij loog. De beperkingen van het huidige onderzoek kunnen als praktische verbeterpunten meegenomen worden in toekomstig, vergelijkbaar onderzoek naar de effecten van opvallende details op geloofwaardigheid.

De manier waarop een boodschap gebracht wordt, kan soms meer invloed hebben op de ontvanger dan de informatie in de boodschap zelf. Teksten, bijvoorbeeld, kunnen boeiend geschreven zijn, maar ook langdradig. Teksten kunnen helder geschreven zijn, maar ook warrig. Voor de begrijpelijkheid van een tekst is concreetheid een belangrijke voorspeller gebleken (Sadoski, Goetz & Fritz, 1993). Concreet geschreven teksten worden beter begrepen dan abstract geschreven teksten (Sadoski, 1999). Naast een effect op begrijpelijkheid, blijkt uit onderzoek dat concrete teksten een overtuigender effect hebben op de lezer dan abstracte teksten (Shedler & Manis, 1986; Hansen & Wänke, 2010). In onderzoeken naar concreetheid van teksten (en niet alleen losse woorden) komt het aantal details van een tekst vaak terug als een determinant van concreetheid. Teksten met veel details zijn levendiger (en daardoor concreter) dan teksten met weinig details (DePaulo, Lindsay, Malone, Muhlenbruck, Charlton & Cooper, 2003). Het is dus mogelijk dat concreetheid voornamelijk wordt veroorzaakt door details. Betekent dit dan dat alle soorten details een overtuigend effect hebben op de lezer? Het ligt voor de hand om te denken dat enkel relevante details een tekst overtuigender maken, maar dit blijkt niet altijd het geval. Er is namelijk ook een (marginaal) significant positief effect gevonden van irrelevante details op overtuiging (Bell & Loftus, 1989). In ander onderzoek is dit effect niet gevonden, maar bleken enkel relevante details een positief effect te hebben op overtuiging (Guadagno, Rhoads & Sagarin, 2011). Naast relevant en irrelevant, kunnen details ook opvallend zijn. Het effect van deze soort details is nog niet onderzocht. Het belang van de overtuigende effecten van verschillende soorten details lijkt in het dagelijks leven niet groot, maar dit kan het wel zijn in bijvoorbeeld een juridische context.

Het huidige onderzoek tracht middels een experiment antwoord te geven op de vraag of details in een juridische context een overtuigend effect hebben en of dit overtuigende effect anders is wanneer de details opmerkelijk zijn. Om inzicht te geven in wat er momenteel in dit onderzoeksgebied bekend is, zullen als eerste enkele theoretische achtergronden over concreetheid besproken worden. Na deze theoretische achtergrond over concreetheid worden enkele onderzoeken over de effecten van details op overtuiging besproken. Hierna zal het concept concreetheid en de operationalisatie daarvan in het huidige onderzoek besproken worden. Nadat het concept concreetheid afgebakend is, zullen enkele onderzoeken naar details (in een juridische context) besproken worden. Uit de bespreking van onderzoeken naar details wordt een nieuwe onderzoeksvraag naar voren gebracht.

Theoretische achtergronden over concreetheid

Volgens de Dual Coding Theory (Paivio, 1969) wordt concrete informatie beter opgeslagen dan abstracte informatie. Dit komt doordat concrete informatie zowel verbaal als visueel wordt opgeslagen in het geheugen. Abstracte informatie wordt daarentegen alleen verbaal opgeslagen. Doordat concrete informatie op twee manieren teruggehaald kan worden, gebeurt dit beter dan bij abstracte informatie. In combinatie met de *availability/accessibility heuristic* (Tversky & Kahneman, 1973) heeft de manier van informatie opslaan invloed op (waarde)oordelen. De availability heuristic stelt dat mensen een oordeel graag baseren op informatie. Informatie die in het geheugen zit, zal in dit geval belangrijk geacht worden en gebruikt worden om een oordeel op te baseren. Zo kan het dus zijn dat concrete informatie beter wordt opgeslagen in het geheugen, hierdoor beter kan worden opgehaald en waarschijnlijker wordt geacht dan minder concrete informatie. Omdat mensen een oordeel of inschatting van kans op informatie willen baseren, gebeurt dit op basis van de informatie die voorhanden is (Tversky & Kahneman, 1973).

Shedler en Manis (1986) hebben onderzocht of de availability heuristic een verklaring kan zijn voor het feit dat concrete informatie geloofwaardiger wordt geacht dan niet-concrete informatie. In een tussen-proefpersoonexperiment lieten zij proefpersonen aan de hand van voor- en tegenargumenten oordelen over iemands geschiktheid als moeder. Ongeacht de experimentele conditie kreeg iedereen acht voor- en acht tegenargumenten te horen. In conditie 1 waren de voorargumenten voorzien van een concreet detail. In conditie 2 gold dit voor de tegenargumenten. Een voorbeeld van zo'n toevoeging die Shedler en Manis (1986) geven is: "hij gebruikt een Star-Warstandenborstel." Dit werd toegevoegd aan het volgende argument: "mevrouw Johnson zorgt ervoor dat haar kind elke avond zijn tanden poetst." De concrete argumenten bleken in alle gevallen sterker dan de argumenten zonder concreet detail. De proefpersonen die een concreet voorargument en een abstract tegenargument te horen kregen, vonden de moeder geschikter dan de proefpersonen die een concreet tegenargument en een abstract voorargument te horen kregen. De proefpersonen werd twee dagen later gevraagd om alle argumenten die ze zich nog konden herinneren op te schrijven. Hierna kregen ze alle 16 argumenten nogmaals te zien en werd hen gevraagd om bij elk argument aan te geven hoe belangrijk het was in de besluitvorming. Uit de resultaten bleek dat de concrete argumenten beter onthouden werden dan de niet-concrete argumenten, maar dat het oordeel

niet toe te schrijven viel aan de availability heuristic. De weging van de argumenten in de besluitvorming bleek wel een significante voorspeller van het eindoordeel.

Hansen en Wänke (2010) hebben onderzoek gedaan naar de geloofwaardigheid van concrete en abstracte stellingen. Stellingen met dezelfde inhoud werden als ‘meer waar’ beoordeeld wanneer deze concreet geformuleerd waren dan wanneer deze abstract geformuleerd waren. De daadwerkelijke ‘waarheid’ van de stellingen had in dit onderzoek geen effect op de oordelen. In het onderzoek van Hansen en Wänke (2010) zat het verschil in concreetheid voornamelijk in de werkwoorden. Er was daarnaast nog een klein verschil tussen actieve en passieve formuleringen: in de concrete versie werden zinnen actief geformuleerd en in de abstracte versie was dit passief. Een voorbeeld van een concrete stelling die zij gebruikt hebben is: “The poet C. Dickens wrote the play Miss Sara Sampson” (Hansen & Wänke, 2010, p. 1579). In de abstracte versie werd dit: “The play Miss Sara Sampson is by the poet C. Dickens” (Hansen & Wänke, 2010, p. 1579). Het onderzoek van Hansen en Wänke (2010) is dus gericht op de linguïstische kant van concreetheid en niet op het toevoegen van informatie of details. Wat interessant is aan deze resultaten, is het idee van waarheid. In het onderzoek van Hansen en Wänke (2010) gaat het over onschuldige stellingen, waarbij er geen ernstige gevolgen zijn als deze onterecht als waar of niet waar worden beoordeeld. De consequenties van het gevonden concreetheidseffect zouden in een andere context, bijvoorbeeld een juridische, grotere gevolgen kunnen hebben.

Effecten van details op overtuiging

In een onderzoek naar details in een juridische context hebben Pettus en Diener (1977) enkele effecten van het gebruik van details gevonden. Respondenten kregen een gedetailleerde omschrijving van een misdaad of een tekst waarin de misdaad alleen genoemd werd. Na het lezen van de gedetailleerde omschrijving of enkel het noemen van de misdaad zelf, werd de respondenten gevraagd of er meer maatregelen tegen deze misdaden genomen moesten worden. Daarnaast moesten ze ook aangeven welke celstraf ze bij de misdaad vonden passen. Respondenten die de gedetailleerde omschrijvingen kregen, vonden dat er meer maatregelen genomen moesten worden en stelden langere celstraffen voor. Deze resultaten wijzen erop dat het gebruik van details ook in een juridische context duidelijke effecten heeft. Zo lijken concrete argumenten voor de veroordeling van misdadigers overtuigender te zijn dan abstracte argumenten.

Guadagno et al. (2011) hebben onderzoek gedaan naar enkele effecten van levendigheid in een tekst. Hierbij moet worden opgemerkt dat Guadagno et al. (2011) het hebben over levendigheid, maar wat ze daadwerkelijk hebben gedaan is het toevoegen van ‘argument-relevante’ en ‘argument-irrelevante’ informatie aan een basistekst. In een experiment lieten ze proefpersonen een tekst lezen die geschreven was in één van vier condities. Guadagno et al. (2011) hadden een fictieve samenvatting opgesteld van een wetenschappelijk onderzoek dat stelde dat 3 uur slaap per dag, mits verdeeld over meerdere kleine dutjes, leidt tot betere prestaties. Deze ‘kale’ samenvatting werd in het onderzoek de abstracte conditie genoemd. In de tweede conditie, met levendige centrale informatie, werd extra informatie toegevoegd over wat er in het fictieve onderzoek ontdekt was. Levendige centrale informatie kan geïnterpreteerd worden als details die relevant zijn. De toegevoegde informatie was relevant voor de gevonden resultaten, namelijk dat de proefpersonen met minder slaap beter presteerden in een test waarbij ze een muntje moesten vangen. In de derde conditie werd ook levendige informatie aan de abstracte conditie toegevoegd, maar deze informatie was niet relevant. Een voorbeeld bij deze conditie is een uitgebreide beschrijving van een deelnemer aan het experiment: “Een interessante deelnemer in deze conditie, ‘Tom’, was een gespierde en zongebruinde student met lang haar” (p. 628). De vierde conditie was een combinatie van conditie drie en vier, dus de ‘kale’ samenvatting aangevuld met extra relevante en extra irrelevante informatie.

Uit de resultaten bleek dat de tekst in de conditie met extra argument-relevante informatie (conditie 2) significant overtuigender was dan de abstracte tekst (conditie 1). De andere condities waarin informatie aan de basistekst was toegevoegd (condities 3 en 4) waren minder overtuigend dan de conditie met alleen argument-relevante informatie (conditie 2). Het huidige onderzoek is enigszins gebaseerd op de methode die gebruikt werd in het onderzoek van Guadagno et al. (2011), in zoverre dat er in het huidige onderzoek ook gebruik zal worden gemaakt van een basistekst waaraan details toegevoegd zullen worden. Deze details zijn aan de ene kant relevant omdat ze nagegaan kunnen worden. Aan de andere kant zijn ze niet argument-relevant: het zijn geen feiten die een argument ondersteunen.

Bell en Loftus (1989) hebben in een experiment een rechtszaak nagebootst. De deelnemende proefpersonen kregen in dit onderzoek een rol als jurylid in de rechtszaak. Het ontwerp van het experiment was een 2 x 2 x 2 ontwerp, met variaties in het aantal details dat

de verdediging gebruikte (veel of weinig), het aantal details dat de aanklager gebruikte (veel of weinig) en de relevantie van die details (relevant of irrelevant). De getuigenissen van de verdediging en de aanklager werden in de derde persoon beschreven. Uit de resultaten bleek dat het aantal details dat in de getuigenissen gebruikt werd een marginaal significant effect had op het schuldoordeel. De getuigenissen waarin meer details werden gebruikt werden als geloofwaardiger beoordeeld dan de getuigenissen waarin minder details werden gebruikt. Hiernaast was er nog een interactie-effect gevonden: het positieve effect op de geloofwaardigheid van het aantal details was groter wanneer de verdediging relevante details gebruikte dan wanneer de verdediging irrelevante details gebruikte. Er lijkt dus hoe dan ook een positief effect van het aantal details op geloofwaardigheid te zijn, maar dit effect is sterker wanneer de details relevant zijn.

Definitie van concreetheid

Het is opvallend dat de besproken onderzoeken allemaal een andere definitie van concreetheid hanteren. Vrijwel iedereen zal een vergelijkbaar idee hebben van de concepten ‘concreet’ en ‘abstract’ in tekstuele context. Het woord ‘bakfiets’ is uiteraard concreter dan het abstracte ‘lucht’. Omdat concreetheid op het eerste oog een bekend concept lijkt, is het opvallend dat er in de wetenschap geen eenduidige definitie of manier van meten bestond als het gaat om concreetheid. Onderzoek heeft aangetoond dat er een verband tussen concreetheid en voorstelbaarheid bestaat (Paivio, Yuille & Madigan, 1968). Omdat concreetheid en voorstelbaarheid geen synoniemen zijn, bleek er een andere manier nodig om concreetheid te operationaliseren. Hansen en Wänke (2010) maken in hun onderzoek naar de effecten van concreetheid gebruik van het Linguistic Category Model. Omdat het LCM alleen betrekking heeft op werkwoorden en adjectieven, is dit model ook niet voldoende om het concept concreetheid in het huidige onderzoek te operationaliseren.

Brysbaert, Stevens, De Deyne, Voorspels en Storms (2014) hebben concreetheidscores voor 30.000 woorden verzameld. De scores varieerden van 1 tot 5, waarbij 1 abstract was en 5 concreet. Deelnemers aan het onderzoek zijn geïnstrueerd over het codeerproces alvorens ze de woorden hebben gescoord op concreetheid. In de instructie stelden Brysbaert et al. (2014) dat concrete woorden ervaren kunnen worden door zintuigen of door de actie uit te voeren. Abstracte woorden zijn woorden die we kunnen uitleggen door andere woorden te gebruiken. Deze kenmerken van concreetheid komen ook terug in de omschrijving van concreetheid die

in dat onderzoek gehanteerd wordt: “concreteness evaluates the degree to which a concept denoted by a word refers to a perceptible entity” (Brybaert et al., 2014, p. 81). In het Nederlands komt het erop neer dat concreetheid samenhangt met de mate van waarneembaarheid van het concept dat bij een bepaald woord hoort.

Uit onvrede over het vele aantal definities van concreetheid hebben Spooren, Hustinx, Aben en Turkenburg (2015) een surveyonderzoek gedaan naar wat de determinanten van concreetheid kunnen zijn. Gebaseerd op het onderzoek van Brybaert et al. (2014), hebben studenten woorden beoordeeld op de concepten zintuiglijke waarneembaarheid, begrijpelijkheid, specificiteit, concreetheid en teken/filmbaarheid. In tegenstelling tot de deelnemers aan het onderzoek van Brybaert et al. (2014), kregen de deelnemers aan het onderzoek van Spooren et al. (2015) minimale instructies. Ondanks de minimale instructies en het gebrek aan sturing bleken de concretheidscores sterk te correleren met de scores van Brybaert et al. (2014); dit wijst erop dat het concept concreetheid bij verschillende mensen sterk overeenkomt. In totaal werden concretheidscores voor 2011 woorden verzameld, net als scores voor specificiteit, begrijpelijkheid, zintuiglijke waarneembaarheid en teken/filmbaarheid. De woorden waren zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden. In het algemeen bleek zintuiglijke waarneembaarheid een belangrijke determinant van concreetheid voor alle woordsoorten. Daarnaast bleek bij werkwoorden de teken/filmbaarheid een significante predictor te zijn en bij zelfstandige naamwoorden bleek naast zintuiglijke waarneembaarheid ook specificiteit een significante predictor te zijn.

In het huidige onderzoek wordt de definitie van concreetheid van Brybaert et al. (2014) gehanteerd: de mate van waarneembaarheid van het concept dat bij een bepaald woord hoort. Om concreetheid daadwerkelijk toe te passen zal gebruik gemaakt worden van de resultaten van Spooren et al. (2015); zo zullen de meest passende predictoren per woordsoort gebruikt worden.

Details in juridische contexten

Er is al veel bekend over het gebruik en de effecten van details in een juridische context. Mensen geloven dat mensen die de waarheid spreken meer details gebruiken dan mensen die liegen (Vrij, Ekans, Akehurst & Mann, 2004). Dat mensen dit geloven is niet onterecht, want

leugens zijn namelijk over het algemeen korter dan waarheden en bevatten minder details, blijkt uit een meta-analyse (DePaulo et al., 2003). Uit een onderzoek waarin deelnemers werd gevraagd een situatie uit te tekenen, bleek dat leugenaars ook minder details gebruiken in hun tekeningen dan oprechte mensen (Vrij, Mann, Leal & Fisher, 2012). Politieagenten gebruiken de kennis over details ook tijdens ondervragingen; ze nemen het gebruik van het aantal details van een verdachte namelijk mee in hun oordeel over de geloofwaardigheid van die verdachte (Akehurst, Köhnken, Vrij & Bull, 1996). Zo worden verdachten die veel details gebruiken geloofwaardiger geacht dan verdachten die weinig details gebruiken. Net als agenten, zijn ook aanklagers en rechters van mening dat leugenaars minder details gebruiken dan mensen die de waarheid spreken (Strömwall & Granhag, 2003). Uit een onderzoek waarbij gesprekken met het alarmnummer in de Verenigde Staten zijn geanalyseerd, bleek dat oprechte bellers meer nummers (zoals huisnummers) en locaties (zoals de garage) gebruikten dan bellers die niet oprecht waren (Burns & Moffitt, 2014).

Daar waar leugenonderzoek vaak gericht is op mensen die achteraf over een gebeurtenis spreken, hebben Warmelink, Vrij, Mann en Granhag (2013) onderzoek gedaan naar leugens over intenties (in de toekomst). In een experiment kregen de proefpersonen de opdracht om te liegen of de waarheid te spreken over een reis die ze van plan waren om te gaan maken. De interviewer in het experiment stelde specifieke vragen met het doel om gedetailleerde antwoorden te krijgen. Uit de resultaten bleek dat de leugenaars minder ruimtelijke en temporele details gebruikten dan de mensen die de waarheid spraken. Ruimtelijke details zijn woorden die objecten in een ruimte plaatsen of duiden op beweging van die objecten (Warmelink et al., 2013, p. 102). Temporele details geven informatie over tijd (Warmelink et al., 2013, p. 102). De resultaten uit het onderzoek van Warmelink et al. (2013) laten zien dat er ook een verband lijkt te bestaan tussen het aantal details dat iemand gebruikt en of deze persoon de waarheid spreekt wanneer het niet gaat over gebeurtenissen uit het verleden.

Ten Brinke en Porter (2012) hebben onderzoek gedaan naar leugens in een situatie waarin er veel op het spel staat. Ten Brinke en Porter (2012) hebben persconferenties geanalyseerd van mensen die pleitten voor de terugkeer van een vermist familielid. Van alle mensen die een dergelijke emotionele oproep hadden gedaan, bleek ongeveer de helft achteraf zelf de vermiste persoon te hebben vermoord. Video's van deze persconferenties werden

geanalyseerd op basis van spraak, lichaamstaal en gezichtsuitdrukkingen. Uit deze analyses bleek onder meer dat de leugenaars minder woorden gebruikten dan de oprechte mensen. Daarnaast gebruikten de leugenaars meer hypothetische woorden dan de oprechte mensen. Volgens Ten Brinke en Porter (2012) duidt het gebruik van minder woorden erop dat leugenaars de cognitieve lading van hun verhaal willen beperken of het zichzelf makkelijker willen maken om een consistent verhaal te houden (p. 475). Deze verklaring strookt met verklaringen voor het gebruik van minder details die gegeven zijn in eerdere onderzoeken (Vrij et al., 2004; DePaulo et al., 2003).

McQuaid, Woodworth, Hutton, Porter en Ten Brinke (2015) hebben de transcripten uit het onderzoek van Ten Brinke en Porter (2012) gebruikt in een onderzoek dat enkel gericht was op het taalgebruik van de mensen die een persconferentie gaven. Uit de resultaten bleek dat dat oprechte mensen meer ruimtelijke en temporele details gebruikten dan de leugenaars. Deze resultaten stroken met de resultaten van Warmelink et al. (2013). Uit het onderzoek van McQuaid et al. (2015) bleek dat er geen verschil was in het totale aantal details dat de leugenaars en oprechte mensen gebruikten. De verklaring die hiervoor gegeven wordt, is dat men in een dergelijke situatie de vermiste persoon altijd zal beschrijven en dat de leugenaars dit voorbereid hadden (McQuaid et al., 2015).

Uit een onderzoek waarin proefpersonen werd gevraagd om te liegen of de waarheid te spreken over een alibi, bleek dat mensen die de waarheid spreken significant meer details gebruiken dan mensen die liegen (Porter & Yuille, 1996). Bovengenoemde onderzoeken laten zien dat details en geloofwaardigheid in meerdere richtingen aan elkaar gekoppeld zijn. Het gebruik van minder details door mensen die liegen wordt vaak verklaard door de extra cognitieve inspanning die liegen met zich meebrengt. Het kost meer cognitieve capaciteiten om extra leugens te verzinnen en die te onthouden dan om enkel waarheden te onthouden. Bovendien maakt meer verzonden informatie het lastiger om een consistent verhaal te onthouden (Vrij et al., 2004; DePaulo et al., 2003).

Het huidige onderzoek

Zoals uit de besproken literatuur blijkt, zijn de resultaten over de effecten van details op sommige vlakken tegenstrijdig. Bell en Loftus (1989) stellen dat zowel relevante als irrelevante details een positief effect op geloofwaardigheid hebben, maar dat dit effect groter

is bij relevante details. Guadagno et al. (2011) beweren daarentegen dat details alleen een positieve invloed hebben op de geloofwaardigheid wanneer ze relevant zijn voor het punt dat gemaakt wordt. In het huidige onderzoek worden deze enigszins tegenstrijdige bevindingen onderzocht in een juridische context. Het onderhavige onderzoek tracht daarnaast te toetsen of de aanwezigheid van een andere soort irrelevant details, namelijk opmerkelijke details, in een verdachtenverklaring een effect heeft op de geloofwaardigheid van de verdachte. De toevoeging van opmerkelijke details komt voort uit eerdere onderzoeken naar leugens, waaruit blijkt (dat mensen geloven) dat leugenaars minder details gebruiken (Vrij et al., 2004; DePaulo et al., 2003). Omdat het nog lastiger wordt om een consistent verhaal te houden wanneer verzonden details ook nog eens zeer opmerkelijk zijn, is het mogelijk dat mensen een verhaal met opmerkelijke details als geloofwaardiger beoordelen dan een verhaal zonder opmerkelijke details. Het is anderzijds ook mogelijk dat de opmerkelijke details op zichzelf al als ongeloofwaardig worden beschouwd.

De uitkomsten van het huidige onderzoek kunnen op meerdere manieren maatschappelijk relevant zijn. In het juridische werkveld kan er rekening worden gehouden met de uitkomsten van het huidige onderzoek. Mocht er een effect van opmerkelijke details gevonden worden, dan zou dit door kwaadwillende personen gebruikt kunnen worden. Aan de andere kant kunnen agenten en rechters zich daar dan tegen wapenen. Uit een meta-analyse van onderzoeken naar leugendetectie blijkt dat professionals gemiddeld 56% van liegende en oprechte mensen kunnen identificeren (Vrij, Granhag & Porter, 2010). Dit is een zeer laag percentage, daar een correcte identificatiepercentage van 50% verwacht kan worden op basis van kans. Omdat er weinig bekend is over de effecten van opmerkelijke details, kunnen de uitkomsten van het huidige onderzoek ook op dit gebied wetenschappelijk relevant zijn.

In tegenstelling tot de methode van Bell en Loftus (1989), wordt er in het huidige onderzoek alleen naar een verdachte geluisterd (en dus niet naar een aanklager) en wordt de verklaring geschreven vanuit de eerste persoon. Het experiment vindt, in tegenstelling tot het experiment van Guadagno et al. (2011), maar in overeenstemming met het experiment van Pettus en Diener (1977), plaats in een juridische context, zodat er ook naar een oordeel over de schuld gevraagd kan worden. Er wordt een verklaring van een verdachte opgesteld in drie condities. De eerste conditie is een basisverklaring die zo min mogelijk details bevat. De tweede conditie bestaat uit de basisverklaring met daaraan toegevoegd enkele details. In de

derde conditie zijn enkele details uit de tweede conditie vervangen door opmerkelijke details die niet relevant zijn voor het verhaal. Omdat uit eerder onderzoek blijkt dat het toevoegen van enkel irrelevante details geen sterke effecten op de geloofwaardigheid heeft (Guadagno et al., 2011), is ervoor gekozen om deze conditie niet mee te nemen in het huidige onderzoek. Zoals uit de bovengenoemde literatuur blijkt, zijn er verschillende verwachtingen mogelijk. Uit de besproken onderzoeken vloeit de volgende onderzoeksvraag voort:

In hoeverre is er een effect van de aanwezigheid van (opmerkelijke) details in een verdachtenverklaring op de geloofwaardigheid van die verdachtenverklaring?

Op basis van de besproken onderzoeken zijn er enkele verwachtingen mogelijk, die elkaar wellicht kunnen tegenspreken. Ten eerste wordt er verwacht dat de verklaringen die extra details bevatten (conditie 2 en 3) geloofwaardiger geacht worden dan de verklaring die zo min mogelijk details bevat (conditie 1) (Vrij et al., 2004). Omdat de opmerkelijke details irrelevanter zijn dan de ‘gewone’ details, kan er verwacht worden dat de verklaring die extra details bevat (conditie 2) geloofwaardiger geacht zal worden dan de verklaringen zonder extra details (conditie 1) en de verklaring met extra details plus opmerkelijke details (conditie 3) (Guadagno et al., 2011). Het is ook mogelijk dat de geloofwaardigheid van de verklaringen met extra details (conditie 2) en extra plus opmerkelijke details (conditie 3) niet van elkaar verschilt (Bell & Loftus, 1989). Er kan ook beredeneerd worden dat de verklaring met extra plus opmerkelijke details (conditie 3) geloofwaardiger wordt geacht dan zowel de verklaring zonder extra details (conditie 1) en de verklaring met extra details (conditie 2) (Porter & Yuille, 1996; DePaulo et al., 2003; Vrij et al., 2004).

Methode

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een tussen-proefpersoonexperiment met drie condities. Respondenten kregen een korte inleiding te lezen, waarna ze een situatieschets kregen over een vechtpartij waaraan de verdachte al dan niet deel aan had genomen. Na de situatieschets volgde een verdachtenverklaring in één van de drie condities. Conditie 1 was een verdachtenverklaring met zo min mogelijk details; de 'basisverklaring'. In conditie 2 werd de basisverklaring aangevuld met enkele details. In conditie 3 werden enkele van de toegevoegde details in conditie 2 vervangen door opvallende details. De toegevoegde details zijn enerzijds relevant, omdat ze nagegaan kunnen worden. Anderzijds zijn ze irrelevant, omdat ze de onschuld van de verdachte niet logisch onderbouwen. Na het lezen van de verdachtenverklaring hebben de respondenten vragen beantwoord over de schuld van de verdachte en de geloofwaardigheid van de verdachte. Daarna volgden de manipulatiechecks, waaruit moest blijken of de drie condities verschilden in de perceptie van concreetheid en mate van detaillering. Tot slot zijn er enkele demografische gegevens gevraagd.

Materiaal

Na een korte inleiding over het onderzoek volgde een situatieschets waarin een vechtpartij werd beschreven. De situatieschets was in elke conditie hetzelfde en luidde als volgt:

In de nacht van vrijdag 4 mei op zaterdag 5 mei heeft er een grote vechtpartij plaatsgevonden in hartje Nijmegen. Tientallen mensen zijn hierbij gewond geraakt, waarvan enkele ernstig. De politie heeft iedereen die bij de vechtpartij betrokken leek te zijn meegenomen naar het politiebureau voor verhoor. De tekst hieronder is een verklaring van één van deze mensen: een jongen van 23 jaar uit Nijmegen. De politie weet niet zeker of deze persoon actief deelgenomen heeft aan de vechtpartij en mishandeling te verwijten valt. Lees de verklaring van de jongen aandachtig en beantwoord daarna de vragen.

Na de situatieschets volgde een verklaring in één van de drie condities. De verklaringen zijn allemaal gebaseerd op een basisverklaring en deze verklaring is tevens het materiaal in de eerste conditie. Zoals eerder vermeld, is uit onderzoek gebleken dat er een effect bestaat van concreetheid op onder andere geloofwaardigheid (Shedler & Manis, 1986; Hansen & Wänke,

2010). Omdat details een onderdeel van concreetheid zijn (DePaulo et al., 2003), zou het toevoegen van details de concreetheid van de tekst zeer waarschijnlijk vergroten. Het doel van dit onderzoek was om de effecten van verschillende soorten details op onder andere geloofwaardigheid te onderzoeken, dus niet de effecten van concreetheid. Om te voorkomen dat de geloofwaardigheid alleen vergroot is doordat de concreetheid vergroot werd, is de basisverklaring zo concreet mogelijk geschreven. Hetzelfde geldt voor de details die aan de basisverklaring toegevoegd zijn in de andere condities. Gebaseerd op onderzoek van Spooren et al. (2015) houdt dit in dat er is gekozen voor zelfstandige naamwoorden, adjectieven en werkwoorden met een zo groot mogelijke zintuiglijke waarneembaarheid. De zelfstandige naamwoorden zijn daarnaast zo veel mogelijk gespecificeerd, zo is er bijvoorbeeld gekozen voor ‘biertjes’ in plaats van ‘drankjes’. Bij de werkwoorden zijn varianten gekozen die zo teken- en filmbaar mogelijk zijn. Hierbij is gebruik gemaakt van de concreetheidscores van Brysbaert et al. (2014).

In alle drie de condities geeft de verdachte toe dat hij een klap heeft uitgedeeld, maar hij vindt dat hij uit zelfverdediging handelde. Hij beweert dat hij per ongeluk in de vechtpartij is beland en dat hij er alles aan deed om daar weg te komen. Uit zijn verklaring wordt niet duidelijk of hij schuldig of onschuldig is.

De basisverklaring was een opsomming van de dingen die de verdachte die nacht heeft gedaan, zonder verdere toelichting. Twee voorbeeldzinnen uit die verklaring zijn:

“Ik was vrijdag eerst bij een verjaardagsfeestje. Ik heb daar enkele biertjes gedronken en rond half twaalf ben ik naar de stad gefietst.”

In de tweede conditie zijn er zes details toegevoegd aan de basisverklaring. Deze details zijn een toelichting op de gebeurtenissen van die avond. De details zijn zo concreet mogelijk geformuleerd, net als de tekst in de basisverklaring (Brysbaert et al., 2014; Spooren et al., 2015). Enkele voorbeelden van de details in conditie 2 zijn (onderstreept):

“Ik was vrijdag eerst bij een verjaardagsfeestje, van een vriend van mij, Thomas die 25 geworden was.”

“... want we hadden eerder die avond ruzie gehad over een meisje dat ik en een andere vriend leuk vinden.”

De verklaring in conditie 3 is gebaseerd op de tekst in conditie 2. Dit wil zeggen dat drie van de zes toegevoegde details uit conditie 2 vervangen zijn door opvallende details. De verklaring in deze conditie bestaat dus uit de basisverklaring die aangevuld is met zes details, waarvan drie opvallend. Enkele voorbeelden van de opvallende details in conditie 3 zijn (onderstreept):

“Toen ik weg wilde fietsen, merkte ik dat mijn band lek was. Er zaten drie gele punaises op een rij in.” (in conditie 2 was dit: Er zat een glasscherf in.)

“Iedereen was aan het schreeuwen en duwen. Iemand schreeuwde de hele tijd: ‘hey kijk uit voor mijn nieuwe jas.’” (in conditie 2 was dit: Ik hoorde glas breken. Ik denk dat het bierflessen waren.)

De basisverklaring (conditie 1) bestond uit 253 woorden. De verklaring in conditie 2 bestond uit 318 woorden. De verklaring in conditie 3 bestond uit 346 woorden. In elke conditie zijn de zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden gescoord op concreetheid volgens de methode van Brysbaert et al. (2014). De concreetheid van de verschillende condities verschilde niet van elkaar ($F(271, 2) = .35, p = .708$). In Bijlage 1 is het volledige materiaal van alle condities te vinden.

Proefpersonen

In totaal hebben er 91 respondenten deelgenomen aan het onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 23.9 ($SD = 3.21$, minimum 19, maximum 35). Van de respondenten was 52.7% vrouw. Het hoogst genoten opleidingsniveau van de respondenten varieerde van middelbaar onderwijs (VWO) tot universiteit (WO). Het meest voorkomende opleidingsniveau was WO (71.4%). Er bleek geen significant verschil in leeftijd van de respondenten in de verschillende condities ($F(2, 88) > 1$). Voor geslacht ($\chi^2(2) = 1.98, p = .372$) en opleidingsniveau ($\chi^2(8) = 7.30, p = .505$) geldt hetzelfde.

Onderzoeksontworp

Het experiment had een tussen-proefpersoonontwerp met drie condities. Nadat de respondenten de inleiding en de situatieschets hadden gelezen, kregen ze de verdachtenverklaring in één van de drie condities te lezen. In conditie 1 was dit een basisverklaring met zo min mogelijk details. In conditie 2 was dit de basisverklaring met

daaraan toegevoegd zes details. In conditie 3 was dit de basisverklaring met daaraan toegevoegd zes details, waarvan er drie opvallend waren.

Na het lezen van de verklaring hebben de respondenten vragen beantwoord over de schuld van de verdachte en de geloofwaardigheid van de verdachte. De vragenlijst was in elke conditie hetzelfde. Na deze vragen volgden manipulatiechecks en hebben de respondenten hun demografische gegevens ingevuld.

Instrumentatie

Nadat de respondenten de tekst hadden gelezen, zijn er vragen gesteld over onder andere de schuldvraag, de geloofwaardigheid van de verklaring en manipulatiechecks over de tekst zelf.

De vraag om het schuldoordeel te meten is overgenomen uit het onderzoek van Bell en Loftus (1989). De vraag luidde als volgt: *heeft de verdachte, volgens jou, meegedaan in de vechtpartij?* Het schuldoordeel is gemeten op een 11-puntsschaal (1 = zonder twijfel niet, 11 = zonder twijfel wel).

Er zijn drie items gebruikt om de geloofwaardigheid van de verdachte te meten, waarvan de betrouwbaarheid goed was (Cronbachs $\alpha = .89$). De geloofwaardigheid is gemeten op een 7-puntsschaal. De items luiden als volgt:

Geloof je het verhaal van de verdachte? (1 = zeker niet, 7 = zeker wel)

Ik denk dat de verdachte liegt. (1 = zeker niet, 7 = zeker wel)

Ik vind de verklaring geloofwaardig. (1 = helemaal mee oneens, 7 = helemaal mee eens)

Naast de geloofwaardigheid voor de respondenten zelf, is ook de inschatting van de geloofwaardigheid van de agent die de verklaring afnam gevraagd. Dit is gedaan om erachter te komen of deze gepercipieerde geloofwaardigheid verschilde met de geloofwaardigheid voor de respondenten zelf. De vraag hierbij luidde als volgt: *denk je dat de agent die hem ondervraagt zijn verklaring gelooft?* Dit item is gemeten op een 7-puntsschaal (1 = zeker niet, 7 = zeker wel).

Om te weten te komen waarom de respondenten de verdachte wel of niet geloofden, hebben de respondenten moeten kiezen of ze dachten dat de verdachte loog of oprecht was. Hierbij hebben ze ook een toelichting moeten geven. Dit werd als volgt gemeten: *ik denk dat*

de verdachte liegt/de waarheid spreekt, want.. De ruimte om toelichting te geven was onbeperkt, maar vrijwel elke respondent heeft zich beperkt tot enkele zinnen.

Tot slot is er een nieuwe schaal getest om de waarheid van de verdachte te meten. Dit is gedaan met een schuifje op een balk met een schaal van 0 tot 100, waarbij 0 betekende dat de verdachte liegt en 100 betekende dat de verdachte de waarheid spreekt. Het is interessant om te kijken of deze meetmethode verschilt van de anderen, omdat er door de grootte van de schaal een genuanceerder antwoord mogelijk is.

Na de vragen over de schuld en de geloofwaardigheid van de verdachte volgden de manipulatiechecks. Dit waren vragen over de mate van detaillering, concreetheid en filmbaarheid. Deze vragen zijn allemaal gemeten op een 7-puntsschaal (1 = helemaal mee oneens, 7 = helemaal mee eens). De items luiden als volgt:

Ik vind de verklaring van de verdachte gedetailleerd.

Ik vind de details in de verklaring relevant.

Ik vind de details in de verklaring soms wat opvallend en vreemd.

De verklaring is in concrete bewoordingen verteld.

Ik kan de verklaring als een film voor me zien.

De betrouwbaarheid van *concreetheid* en *filmbaarheid* was niet voldoende (Cronbachs $\alpha = .59$), dus deze items worden afzonderlijk besproken.

Procedure en statistische toetsing

De vragenlijst is gemaakt in het elektronische programma Qualtrics en verspreid via een weblink. De respondenten kregen als eerste de instructie te lezen, die als volgt luidde:

Bedankt dat je mee wilt doen aan dit onderzoek. Je krijgt eerst een korte inleiding te lezen. Daarna volgt een tekst in de vorm van een verklaring. Na het lezen van de verklaring krijg je enkele vragen over wat je van die verklaring vindt. Deelname aan het onderzoek duurt minder dan 5 minuten. De teksten die je gaat lezen zijn fictief. Het gaat over een jongen die verdacht wordt van deelname aan een flinke vechtpartij. De gegevens die in dit onderzoek verzameld worden, zullen alleen voor wetenschappelijke doeleinden gebruikt worden en de antwoorden zullen volledig

anoniem verwerkt worden. Je doet vrijwillig mee aan dit onderzoek. Daarom kun je op ieder gewenst moment stoppen met je deelname en je gegevens worden dan niet gebruikt voor het onderzoek.

Hierna volgde de situatieschets. De instructie en de situatieschets waren in alle condities gelijk. Na de situatieschets volgde de verdachtenverklaring in één van de drie condities. De vragenlijst is voornamelijk verspreid onder studenten. Meedoen aan het onderzoek duurde ongeveer 7 minuten, inclusief het beantwoorden van de vragen. Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag zijn er eenweg ANOVA's uitgevoerd met drie niveaus.

Resultaten

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag zijn er ANOVA's en chi-kwadraattoetsen uitgevoerd, met waar mogelijk post-hoc comparisons.

De proefpersonen is gevraagd om op basis van de verklaring van de verdachte een oordeel te geven over zijn schuld. Uit een eenweg univariate variantie-analyse van *soort verklaring* op *schuldoordeel* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) = 1.44, p = 0.234$) (Tabel 1). De mate van detaillering maakte dus niet uit voor het schuldoordeel van de proefpersonen over de verdachte.

Tabel 1: De gemiddelde scores op de vraag *heeft de verdachte, volgens jou, meegedaan in de vechtpartij?* (SD) per conditie, op een 11-puntsschaal (1 = zonder twijfel niet, 11 = zonder twijfel wel).

	Basisverklaring	Basisverklaring met details	Basisverklaring met opvallende details
Schuldoordeel	6.27 (2.20)	6.30 (2.71)	5.35 (2.50)

De proefpersonen is ook gevraagd hoe geloofwaardig ze de verdachte vinden en hoe geloofwaardig ze denken dat de agent die de verklaring afnam hem zou vinden. Uit een eenweg univariate variantie-analyse van *soort verklaring* op *geloofwaardigheid* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$) (Tabel 2). De mate van detaillering maakte voor de proefpersonen dus niet uit of de verdachte de waarheid sprak of niet.

Uit een eenweg univariate variantie-analyse van *soort verklaring* op *geloofwaardigheid volgens agent* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$) (Tabel 2). Ook bij de vraag of de agent de verdachte zou geloven maakte de mate van detaillering in de verklaring dus geen verschil voor de proefpersonen.

Uit een *t*-toets voor geloofwaardigheid bleek er een significant verschil te zijn tussen de geloofwaardigheid van de verdachte en de gepercipieerde geloofwaardigheid van de verdachte voor de agent over alle condities ($t(90) = 5.23, p < .001$). De geloofwaardigheid van de verdachte bleek voor de proefpersonen hoger ($M = 4.28, SD = 1.35$) dan de gepercipieerde geloofwaardigheid van de verdachte voor de agent ($M = 3.55, SD = 1.29$). De proefpersonen

dachten dus dat de agent die de verklaring afnam het verhaal minder geloofwaardig zou vinden dan dat zij het zelf vonden.

Tabel 2: De gemiddelde scores voor *geloofwaardigheid van de verdachte* en *geloofwaardigheid van de verdachte volgens de agent* (SD) per conditie, op een 7-puntsschaal (1 = zeer ongeloofwaardig, 7 = zeer geloofwaardig).

	Basisverklaring	Basisverklaring met details	Basisverklaring met opvallende details
Geloofwaardigheid	4.27 (1.21)	4.39 (1.50)	4.19 (1.36)
Geloofwaardigheid volgens agent	3.30 (1.21)	3.77 (1.25)	3.58 (1.41)

De proefpersonen hebben met een schuifje op een schaal van 0 tot 100 aangegeven of ze dachten dat de verdachte loog of de waarheid sprak. Een score van 0 betekende dat de verdachte loog, een score van 100 betekende dat de verdachte de waarheid sprak. Uit een eenweg univariate variantie-analyse van *soort verklaring* op de *verdachte liegt – spreekt de waarheid* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$) (Tabel 3). 4

Tabel 3: De gemiddelde scores voor de schaal *liegt-waarheid* (SD) per conditie, op een schaal van 0 tot 100 (0 = liegt, 100 = spreekt waarheid).

	Basisverklaring	Basisverklaring plus details	Basisverklaring plus (opvallende) details
Liegt-waarheid	50.77 (21.05)	55.83 (24.57)	56.87 (23.31)

De respondenten zijn ook gevraagd om de stelling “de verdachte liegt/spreekt de waarheid, want...” in te vullen en af te maken. De respondenten moesten kiezen of ze dachten dat de verdachte loog of oprecht was en vervolgens een reden voor die keuze geven. Uit de redenen die gegeven werden kwamen vier categorieën naar voren: ‘(on)samenhangend verhaal’, ‘inhoudelijk (on)geloofwaardig’, ‘details’ en ‘overig’. Respondenten gaven soms dezelfde

reden voor verschillende keuzes. Zo vonden sommigen dat de verdachte de waarheid sprak omdat ze veel details opmerkten, maar vonden anderen dat de verdachte loog door de aanwezigheid van die details. Een voorbeeld van een reden die gecategoriseerd is in de categorie *(on)samenhangend verhaal* is: “het verhaal was heel warrig.” Een reden die gecategoriseerd is in de categorie *inhoudelijk (on)geloofwaardig* is: “het klinkt geloofwaardig, iets wat je niet zomaar uit je duim zuigt.” Redenen als “het is erg gedetailleerd” zijn gecategoriseerd in de categorie *details*. Wanneer respondenten redenen gaven als “geen idee,” “FEBO” of niks in hadden gevuld, werd dit gecategoriseerd onder *overig*.

Tabel 4: De redenen waarom de verdachte volgens de proefpersonen loog of de waarheid sprak over alle condities, gecategoriseerd ($N = 91$).

	(On)samen- hangend verhaal	Inhoudelijk (on)geloof- waardig	Details	Overig	Totaal
De verdachte..					
Spreekt waarheid	2	20	20	8	50
Liegt	4	25	5	7	41
Totaal	6	45	25	15	91

In tabel 4 is het aantal keren dat een reden per categorie gegeven is in relatie tot de vraag of de verdachte om die reden leek te liegen of de waarheid te spreken te vinden. Het eindoordeel is redelijk gelijk verdeeld, met 50 mensen die de verdachte oprecht vonden en 41 mensen die dachten dat hij loog. Er zijn geen verschillen gevonden in de categorieën ‘(on)samenhangend verhaal’, ‘inhoudelijk (on)geloofwaardig’ en ‘overig’, maar wel bij ‘details’. Uit een χ^2 -toets over de hele tabel tussen *waarheid* en *soort reden* bleek een verband te bestaan ($\chi^2(3) = 9.49$, $p = .023$). Proefpersonen die een reden in de categorie ‘details’ opgaven, vonden relatief vaker dat de verdachte de waarheid sprak (20 mensen, 80%) en relatief minder vaak dat de verdachte loog (5 mensen, 20%). Proefpersonen die een reden gaven in de categorieën ‘(on)samenhangend verhaal’, ‘inhoudelijk (on)geloofwaardig’ of ‘overig’, verschilden niet van de proefpersonen die een reden in de categorie ‘details’ opgaven. Wanneer proefpersonen

hun oordeel baseerden op de aan- of afwezigheid van details, vonden ze vaker dat de verdachte de waarheid sprak.

In de tabellen 5, 6 en 7 worden de categorieën per conditie besproken. Door de geringe populatiegroottes van de groepen waren er geen χ^2 -toetsen mogelijk.

Tabel 5: De redenen waarom de verdachte volgens de proefpersonen loog of de waarheid sprak voor de basisverklaring, gecategoriseerd ($N = 30$).

De verdachte..	(On)samen- hangend verhaal	Inhoudelijk (on)geloof- waardig	Details	Overig	Totaal
Spreekt waarheid	0	10	2	3	15
Liegt	3	12	0	0	15
Totaal	3	22	2	3	30

Uit tabel 5 blijkt dat de proefpersonen die de basisverklaring (met zo min mogelijk details) hebben gelezen, hun oordeel over de verdachte het vaakst baseerden op de inhoudelijke (on)geloofwaardigheid van het verhaal (22). Er zijn relatief weinig opmerkingen gegeven over de details in het verhaal (2) en hetzelfde geldt voor redenen in de categorie (on)samenhangend verhaal (3). Het aantal mensen dat vond dat de verdachte loog en het aantal mensen dat hem oprecht vond was gelijk (15-15). Maar 2 van de 30 mensen hebben hun oordeel gebaseerd op de aan- of afwezigheid van details in de verklaring.

Tabel 6: De redenen waarom de verdachte volgens de proefpersonen loog of de waarheid sprak voor de basisverklaring plus details, gecategoriseerd ($N = 30$).

	(On)samen- hangend verhaal	Inhoudelijk (on)geloof- waardig	Details	Overig	Totaal
De verdachte..					
Spreekt waarheid	1	4	9	3	17
Liegt	1	6	1	5	13
Totaal	2	10	10	8	30

Uit tabel 6 blijkt dat onder de proefpersonen die de verklaring met details hebben gelezen, de details net zo vaak als reden voor het oordeel zijn gegeven als de inhoudelijke (on)geloofwaardigheid (beide 10 keer). Daarnaast valt op dat de er maar 2 keer een reden in de categorie (on)samenhangend verhaal is gegeven. Een kleine meerderheid van de respondenten in deze conditie vond de verdachte oprecht. 17 mensen vonden dat de verdachte de waarheid sprak, terwijl 13 mensen vonden dat hij loog.

Tabel 7: De redenen waarom de verdachte volgens de proefpersonen loog of de waarheid sprak voor de verklaring met opvallende details, gecategoriseerd ($N = 31$).

	(On)samen- hangend verhaal	Inhoudelijk (on)geloof- waardig	Details	Overig	Totaal
De verdachte..					
Spreekt waarheid	1	6	9	2	18
Liegt	0	7	4	2	13
Totaal	1	13	13	4	31

Uit tabel 7 blijkt dat in conditie 3, de verklaring met opvallende details, de redenen voor het oordeel het vaakst vallen in de categorieën inhoudelijk (on)geloofwaardig en details (beide 13 keer). Er is maar 1 keer een reden genoemd die in de categorie (on)samenhangend verhaal

valt. Net als in conditie 2, was er een kleine meerderheid die vond dat de verdachte de waarheid sprak (18), tegenover 13 mensen die vonden dat hij loog.

Uit de bespreking van de afzonderlijke condities blijkt dat een reden in de categorie ‘details’ vaker voorkwam in de condities waaraan details zijn toegevoegd (conditie 2 en 3). In conditie 1 hebben 2 proefpersonen hun oordeel gebaseerd op de aan- of afwezigheid van details in de verklaring (6.7%). In conditie 2 en 3 waren dit respectievelijk 10 personen (33.3%) en 13 personen (41.9%).

Manipulatiechecks

Er zijn variantie-analyses uitgevoerd om te controleren of de manipulatie van de verklaringen verschilde in de perceptie van de proefpersonen. Uit een eenweg variantie-analyse van *soort verklaring op mate van details* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$). De respondenten vonden dus geen verschil in het aantal details tussen de verschillende verklaringen. Uit een eenweg variantie-analyse van *soort verklaring op relevantie van details* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$). De respondenten vonden de details in de verschillende verklaringen dus niet verschillen qua relevantie. Uit een eenweg variantie-analyse van *soort verklaring op details opvallend en vreemd* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$). De details werden in de verschillende verklaringen dus niet opvallender gevonden door de respondenten. Uit een eenweg variantie-analyse van *soort verklaring op concreetheid* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$). De verschillende verklaringen verschilden volgens de proefpersonen dus niet in concreetheid. Uit een eenweg variantie-analyse van *soort verklaring op filmbaarheid* bleek geen significant effect van *soort verklaring* ($F(2, 88) < 1$). De verschillende verklaringen verschilden dus niet in filmbaarheid volgens de proefpersonen. In tabel 8 staan alle gemiddelden en standaardafwijkingen van de manipulatiechecks. Uit de variantie-analyses blijkt dat de manipulaties niet zijn opgemerkt door de proefpersonen. Het is wel gelukt om de condities niet te laten verschillen op concreetheid.

Tabel 8: De gemiddelde scores van alle manipulatiechecks (SD), op een 7-puntsschaal (1 = helemaal mee oneens, 7 = helemaal mee eens).

	Basisverklaring (<i>n</i> = 30)	Basisverklaring plus details (<i>n</i> = 30)	Basisverklaring plus (opvallende) details (<i>n</i> = 31)
Mate van details	5.20 (1.24)	5.30 (1.18)	5.39 (1.20)
Relevantie details	4.23 (1.68)	4.60 (1.43)	4.19 (1.38)
Details opvallend/vreemd	4.70 (1.42)	4.67 (1.42)	4.32 (1.78)
Concreetheid	5.13 (1.11)	5.07 (1.20)	4.97 (1.35)
Filmbaarheid	5.27 (1.34)	5.53 (1.07)	5.45 (1.21)

Conclusie en discussie

In het huidige onderzoek is met een experiment onderzocht of er een effect is van (opvallende) details in een verdachtenverklaring op de geloofwaardigheid van die verklaring. De onderzoeksvraag van het huidige onderzoek luidde als volgt:

In hoeverre is er een effect van de aanwezigheid van (opmerkelijke) details in een verdachtenverklaring op de geloofwaardigheid van die verdachtenverklaring?

Het huidige onderzoek is voortgekomen uit discrepanties tussen de verschillende verwachtingen die opgesteld konden worden op basis van de bestaande literatuur. Allereerst was er de verwachting dat de verklaringen die extra details bevatten geloofwaardiger geacht zouden worden dan de basisverklaring die zo min mogelijk details bevatte. Deze verwachting kwam voort uit verschillende onderzoeken, die stellen dat de aanwezigheid van details in een tekst een positief effect heeft op de overtuigingskracht van die tekst (Pettus & Diener; 1977; Bell & Loftus, 1989; Akehurst et al., 1996; Vrij et al., 2004; DePaulo et al., 2003; Guadagno et al., 2011). Doordat er weinig bekend is over het effect van opvallende details, waren er verschillende verwachtingen mogelijk. Ten eerste kon er worden verwacht dat de verklaringen die extra details bevatten (conditie 2 en 3) geloofwaardiger geacht worden dan de verklaring die zo min mogelijk details bevatte (conditie 1) (Vrij et al., 2004). Omdat beredeneerd kan worden dat de opmerkelijke details irrelevanter zijn dan de ‘gewone’ details, kon er verwacht worden dat de verklaring die extra details bevatte (conditie 2) geloofwaardiger geacht wordt dan de verklaringen zonder extra details (conditie 1) en de verklaring met extra details plus opmerkelijke details (conditie 3) (Guadagno et al., 2011). Het was ook mogelijk dat de geloofwaardigheid van de verklaringen met extra details (conditie 2) en extra plus opmerkelijke details (conditie 3) niet van elkaar verschilde (Bell & Loftus, 1989). Er kon tot slot beredeneerd worden dat de verklaring met extra plus opmerkelijke details (conditie 3) geloofwaardiger wordt geacht dan zowel de verklaring zonder extra details (conditie 1) en de verklaring met extra details (conditie 2) (Porter & Yuille, 1996; DePaulo et al., 2003; Vrij et al., 2004).

Omdat uit de manipulatiechecks is gebleken dat de teksten volgens de proefpersonen niet verschilden in de mate van detaillering, is geen van de verwachtingen uitgekomen. Desondanks zijn er wel resultaten gevonden toen de respondenten naar de reden voor hun

oordeel zijn gevraagd. In het vervolg van de discussie worden de gevonden resultaten één voor één behandeld en teruggekoppeld naar de bestaande literatuur, waarbij ook de beperkingen van het huidige onderzoek worden besproken. Uit de bespreking van de resultaten en de beperkingen van het huidige onderzoek vloeien enkele suggesties voor vervolgonderzoek voort. De discussie zal worden afgesloten met de maatschappelijke en wetenschappelijke implicaties van het huidige onderzoek.

De eerste vraag die de proefpersonen na het lezen van de getuigenverklaring hebben beantwoord, ging over de schuld van de verdachte. Op een 11-puntsschaal hebben de proefpersonen beoordeeld of ze dachten dat de verdachte meegedaan had in de vechtpartij. De mate van detaillering in de verklaring bleek geen effect te hebben op het schuldoordeel. Eerder onderzoek naar de effecten van details op het schuldoordeel in een juridische context vond wel een effect van details op het schuldoordeel (Bell & Loftus, 1989). In het onderzoek van Bell en Loftus (1989) werd een verdachte schuldiger geacht wanneer er in de getuigenverklaring over die verdachte meer details werden gebruikt. In het huidige onderzoek is er geen gebruik gemaakt van een getuigenverklaring, maar van een verdachtenverklaring. In de getuigenverklaring uit het onderzoek van Bell en Loftus (1989) werd er een verdachte aangewezen door een getuige. Getuigen laten met het gebruik van details zien dat ze over een goed geheugen beschikken. Dit heeft een positieve invloed op de geloofwaardigheid van die getuige, waardoor de verdachte schuldiger wordt geacht. Daarnaast heeft een onafhankelijke getuige in principe geen motief om te liegen, in tegenstelling tot een verdachte.

In het huidige onderzoek hebben de respondenten enkel de verklaring van de verdachte gelezen. In de verdachtenverklaring wordt veel verteld over wat er allemaal is gebeurd voordat de vechtpartij plaatsvond. De details die in de verdachtenverklaring verteld worden, hebben daardoor minder effect op het schuldoordeel. Wanneer de verdachte stelt dat hij in het begin van de avond iets opvallends heeft gezien, heeft dit immers weinig te maken met de vechtpartij die enkele uren later plaatsvond. Het is dus mogelijk dat de proefpersonen het verhaal van de verdachte tot aan de vechtpartij wel geloven, maar dat ze hun schuldoordeel daar niet op baseren. Bij het ontwerpen van het materiaal is getracht de verdachte niet per se schuldig of onschuldig te laten lijken. De gemiddelde scores van het schuldoordeel laten zien dat dit gelukt is, daar de gemiddelde score in elke conditie rond de 6 ligt (op een 11-puntsschaal).

Nadat de respondenten een oordeel over de schuld van de verdachte hadden gegeven, werden er enkele vragen gesteld over de geloofwaardigheid van de verklaring. Uit de toetsen bleek dat er geen verschil is gevonden tussen de geloofwaardigheid van de verklaring in de 3 condities. Deze uitkomst strookt in zekere zin met de resultaten uit het onderzoek van Bell en Loftus (1989), die vonden dat het voor de geloofwaardigheid van een getuigenverklaring niet uitmaakt of de details in die verklaring relevant zijn of niet. Hierbij moet worden vermeld dat het positieve effect van de irrelevante details op de geloofwaardigheid van de getuige marginaal significant was. De effecten van details op geloofwaardigheid zouden in het huidige onderzoek anders kunnen werken dan in het onderzoek van Bell en Loftus (1989), omdat een getuige krediet opbouwt door het noemen van details. In principe heeft een getuige geen motief om te liegen, waar dat bij een verdachte wel het geval kan zijn.

Op basis van de resultaten van onderzoek van Guadagno et al. (2011) kon worden verwacht dat de verklaring met extra en opvallende details minder geloofwaardig zou zijn dan de verklaring met enkel extra details. Hierbij moet vermeld worden dat irrelevante details niet hetzelfde zijn als opvallende details. Tot op zekere hoogte zijn de toegevoegde opvallende details wel irrelevanter dan de 'gewone' details, omdat de opvallende details minder met het verhaal van de verdachte te maken lijken te hebben. Guadagno et al. (2011) spraken in hun onderzoek over de levendigheid van een tekst, maar wat ze daadwerkelijk hadden gedaan was het toevoegen van 'argument-relevante' en 'argument-irrelevante' informatie aan een basistekst. Omdat er in het huidige onderzoek geen sprake was van een stelling die ondersteund moest worden door argumenten, zijn de resultaten niet volledig vergelijkbaar. Het is wel zo dat de levendigheid van de verdachtenverklaring vergroot is door de extra details. De uitkomsten van het huidige onderzoek stroken dus niet met de uitkomsten van Guadagno et al. (2011). Het is mogelijk dat dit komt doordat er, volgens de manipulatiechecks, geen verschillen in de mate van detaillering tussen de verschillende condities zijn opgemerkt door de proefpersonen. In het onderzoek van Guadagno et al. (2011) zijn deze verschillen wel gevonden.

Uit onderzoeken naar het gebruik van details in een juridische context is gebleken dat leugenaars minder details gebruiken dan mensen die de waarheid spreken en dat mensen ook denken dat dit het geval is (Akehurst et al., 1996; Porter & Yuille, 1996; DePaulo et al., 2003; Vrij et al., 2004). DePaulo et al. (2003) en Vrij et al. (2004) redeneren dat het verzinnen van

extra informatie risico's met zich meebrengt, omdat het meer cognitieve capaciteiten kost om die extra informatie te onthouden. Op basis van deze redenatie kon worden verwacht dat de proefpersonen de details zo gek en opvallend zouden vinden dat ze niet zouden geloven dat die details verzonnen konden zijn. Wanneer iemand dit denkt, zou dit de geloofwaardigheid van de gehele verklaring kunnen vergroten. Uit de antwoorden op de vraag waarom de proefpersonen dachten dat de verdachte loog of de waarheid sprak is gebleken dat sommige proefpersonen inderdaad zo dachten, maar niet iedereen. Deze vraag wordt verderop in de discussie besproken.

Naast het schuldoordeel over de verdachte, is er ook geen verschil gevonden in de gepercipieerde geloofwaardigheid van de verdachte voor de agent die de verklaring afnam tussen de verschillende condities. Opvallend is wel dat er een verschil in absolute zin is gevonden tussen het oordeel van de proefpersonen zelf en de gepercipieerde geloofwaardigheid van de verdachte voor de agent (volgens de proefpersonen). Ongeacht de conditie, dachten de proefpersonen dus dat de agent de verdachte minder geloofwaardig zou vinden dan dat zij hem zelf vonden. Blijkbaar denken dat proefpersonen dat agenten anders naar verdachtenverklaringen kijken dan zijzelf, of dat dit voor anderen in het algemeen geldt (en dus niet alleen agenten). Omdat er geen verschil verwacht werd tussen de gemiddelden op deze twee vragen, is er niet gevraagd naar de redenen achter dit verschil. Dit zou interessant kunnen zijn in vervolgonderzoek, omdat het mogelijk is dat men denkt dat anderen kritischer kijken naar dergelijke verklaringen.

Er is in het huidige onderzoek ook gebruik gemaakt van een nieuwe schaal, namelijk een schuifje op een balk van 0 tot 100. Een score van 0 betekende dat de verdachte loog en een score van 100 betekende dat de verdachte de waarheid sprak. Net als bij de 7-puntsschaal voor geloofwaardigheid, is er bij deze schaal ook geen verschil gevonden tussen de verschillende condities. De scores die op deze schaal ingevoerd zijn kwamen wel sterk overeen met de scores van de 7-puntsschaal, omdat de gemiddelden allemaal rond het middelpunt van de schaal lagen. Er kan dus geconcludeerd worden dat deze meetmethode bij geloofwaardigheid hetzelfde "werkt" als de klassieke Likertschaal. Tevens wordt door deze nieuwe meetmethode het niet vinden van verschillen tussen de condities ondersteund.

De vraag waarbij respondenten een reden moesten geven voor hun keuze of de verdachte volgens hun loog of de waarheid sprak, leverde enkele interessante resultaten op.

De gegeven antwoorden bleken geschikt om op te delen in vier categorieën:

‘(on)samenhangend verhaal’; ‘inhoudelijk (on)geloofwaardig’; ‘details’ en ‘overig’. Er is een verband gevonden tussen de mensen die hun oordeel baseerden op de details in het verhaal en het oordeel van die mensen: wanneer ze de aan- of afwezigheid van details als reden gaven voor hun oordeel, vonden ze vaker dat de verdachte de waarheid sprak dan dat hij loog. Deze uitkomst strookt met de resultaten van andere onderzoeken naar de effecten van details in een juridische context (Akehurst et al., 1996; Vrij et al., 2004). De redentie van proefpersonen die de details zien als een teken van oprechtheid, strookt met die van agenten, aanklagers en rechters (die op dezelfde manier blijken te redeneren) (Strömwall & Granhag, 2003). De proefpersonen die spraken van een uitgebreid verhaal en het daardoor geloofwaardig vonden, lijken hetzelfde te redeneren als Ten Brinke en Porter (2012). Ten Brinke en Porter (2012) stellen dat leugenaars minder woorden gebruiken om de cognitieve lading van hun verhaal te beperken en om het makkelijker te maken om een consistent verhaal te houden. Deze verklaring lijkt overigens gebaseerd op redenties uit eerdere onderzoeken (Vrij et al., 2004; DePaulo et al., 2003).

Uit redenen die de proefpersonen gaven voor hun oordeel, blijkt dat een minderheid van de proefpersonen hun oordeel over de verdachte heeft gebaseerd op de details in de verklaring, want dit was namelijk maar bij 25 van de 91 deelnemers het geval. Dat maar 25 proefpersonen hun oordeel hebben gebaseerd op de aan- of afwezigheid van details in de verklaring, kan verklaren dat er bij de vragen over het schuldoordeel en de geloofwaardigheid van de verdachte geen verschil is gevonden tussen de verschillende condities. De verklaringen in de verschillende condities zijn ontworpen met het doel om enkel te verschillen in de mate van detaillering, dus niet in de inhoud van het verhaal. Het zou interessant geweest zijn om te kijken of er bij proefpersonen die hun oordeel baseerden op een reden in de categorie ‘details’ verschillen tussen de condities te vinden waren, maar door de geringe grootte van die groep was dat in het huidige onderzoek niet mogelijk. Naast het verband tussen de reden voor het gegeven schuldoordeel en het schuldoordeel zelf, viel het op dat sommige respondenten wel degelijk op dezelfde manier redeneerden als DePaulo et al. (2003) en Vrij et al. (2004) voorspelden. Enkele respondenten merkten op dat het onlogisch zou zijn om de opvallende details te verzinnen. Opmerkelijk is dat deze opvallende details voor anderen weer een reden waren om de verdachte niet te geloven. Zoals eerder vermeld, gaat de verklaring van de verdachte voor een groot deel over zaken die zich voorafgaand aan de vechtpartij hebben

afgespeeld. Het is mogelijk dat de proefpersonen het gedeelte voorafgaand aan de vechtpartij los hebben gezien van het gedeelte over de vechtpartij. Als dat het geval is, bestaat de mogelijkheid dat men het eerste deel wel gelooft, maar niet dat de verdachte onschuldig is aan deelname aan de vechtpartij. Dit zou betekenen dat er verder onderzoek nodig is, waarin de volledige verklaring gaat over het al dan niet gepleegde feit. In dat geval wordt namelijk uitgesloten dat de proefpersonen het eerste deel van de verklaring wel geloofwaardig vinden, maar niet geloven dat de verdachte onschuldig is.

Bij het ontwerpen van de tekst is er geprobeerd om de verdachte niet schuldig of onschuldig te laten lijken, maar om dit in het midden te laten. De gemiddelde scores van het schuldoordeel en de geloofwaardigheid wijzen uit dat dit gelukt is, omdat ze allemaal rond het midden van de schalen liggen. Uit de manipulatiechecks is gebleken dat de verschillende verklaringen in het huidige onderzoek voor de proefpersonen niet van elkaar verschilden. Er zijn, tegen de verwachtingen in, geen verschillen gevonden tussen de verschillende condities voor mate van detaillering, relevantie van details, vreemde en opvallende details, concreetheid en filmbaarheid. Dat de verklaringen niet verschilden, kan meerdere oorzaken hebben. Ten eerste is het mogelijk dat er te weinig details toegevoegd zijn aan de verklaringen met extra details.

Er zijn zes details toegevoegd aan de verklaringen met extra details. Bij de verklaring met opvallende details waren drie van die zes details opvallende details. Dit aantal lijkt achteraf te laag voor proefpersonen om verschillen op te merken tussen de condities. Het is ook mogelijk dat de basisverklaring volgens de proefpersonen wel gedetailleerd was, terwijl getracht is om de basisverklaring zo min mogelijk details te laten bevatten. Er zijn niet meer dan zes details toegevoegd om de verschillen in tekstlengte tussen de condities te beperken.

Ten tweede bestaat de mogelijkheid dat de proefpersonen de verschillen in mate van detaillering niet op hebben gemerkt, maar dat die er wel degelijk waren. Doordat het experiment een tussen-proefpersoonontwerp had, hadden de proefpersonen geen vergelijkingsmateriaal (zoals een verklaring uit een andere conditie). Bij de redenen voor het schuldoordeel over de verdachte bleek dat in conditie 1 maar twee respondenten hun oordeel hadden gebaseerd op de details in het verhaal, terwijl dit in conditie 2 en 3 respectievelijk tien en dertien personen waren. Dit zou erop kunnen wijzen dat er wel degelijk verschillen in de mate van detaillering tussen de condities waren, maar dat dit niet is opgemerkt.

Ten derde is het mogelijk dat de opvallende details niet opvallend genoeg waren. Mogelijk vonden respondenten het verschil tussen bijvoorbeeld een glasscherf in een fietsband en drie gele punaises in een fietsband niet groot genoeg om opvallend te zijn. De beperkingen van het huidige onderzoek leiden tot enkele suggesties voor vervolgonderzoek.

De eerste suggestie voor toekomstig onderzoek naar de effecten van (opvallende) details in een juridische context is om de details voornamelijk toe te voegen aan het voorval zelf. De geloofwaardigheid van de aanloop naar het voorval is immers minder belangrijk dan het gedeelte over het voorval zelf. Zoals uit de manipulatiechecks in het huidige onderzoek is gebleken, waren er geen verschillen in de mate van detaillering. Dit wijst erop dat in toekomstig onderzoek het aantal toegevoegde details aan de basisverklaring vergroot moet worden. Dit geldt voor zowel de 'gewone' details als de opvallende details. Hierbij moet men oppassen dat de verschillen in tekstlengte niet te groot worden. De opvallende details die toegevoegd worden lijken bovendien nog opvallender te moeten zijn. Het is hierbij belangrijk dat die details nog wel geloofwaardig en plausibel zijn, omdat details die te vreemd zijn waarschijnlijk een negatieve invloed op de geloofwaardigheid zullen hebben. Details vergroten over het algemeen de concreetheid van een tekst (DePaulo et al., 2003). De verklaringen in het huidige onderzoek zijn allemaal zo concreet mogelijk geschreven, om de effecten van concreetheid op geloofwaardigheid te beperken. Uit de manipulatiechecks bleek dat dit in het huidige onderzoek geslaagd is. Toekomstig onderzoek zou het huidige onderzoek kunnen herhalen met een abstract geschreven verdachtenverklaring waaraan details worden toegevoegd. In dat geval zouden de (opvallende) details een duidelijker effect kunnen hebben. De details zullen namelijk meer opvallen in een abstract geschreven tekst dan in een concreet geschreven tekst.

In het huidige onderzoek is onderzocht of er een effect is van (opvallende) details op geloofwaardigheid wanneer die details toegevoegd worden aan een verdachtenverklaring. Er zijn geen effecten op schuldoordeel en geloofwaardigheid gevonden, maar de proefpersonen vonden de verschillende verklaringen ook niet van elkaar verschillen. Er is wel een verband gevonden tussen mensen die hun schuldoordeel baseerden op details en dat schuldoordeel zelf. De proefpersonen die details als reden gaven voor hun keuze (verdachte liegt/sprekt de waarheid), vonden namelijk vaker dat de verdachte de waarheid sprak dan dat hij loog. De wetenschappelijke implicaties van het huidige onderzoek zijn voornamelijk van praktische

aard. Het is duidelijk geworden dat het verschil tussen de basisverklaring en de verklaringen met details niet groot genoeg was. Dit betekent dat er in toekomstig, vergelijkbaar onderzoek meer details aan de basisverklaring toegevoegd moeten worden. Daarnaast lijken de opvallende details niet opvallend genoeg geweest te zijn. Slechts enkele proefpersonen in conditie 3 hebben opgemerkt dat de details soms vreemd waren. De verschillen tussen de condities waren voor een tussen-proefpersoonexperiment dus niet groot genoeg. Omdat er volgens de respondenten geen verschillen waren tussen de condities, is het moeilijk om maatschappelijke implicaties aan de resultaten te verbinden. Dat enkele proefpersonen expliciet hebben beredeneerd dat de opvallende details het verhaal geloofwaardiger maakten, zou er wel op kunnen duiden dat verder onderzoek naar de effecten van opvallende details gewenst is. Als in dat geval de beperkingen van het huidige onderzoek in acht worden genomen, zouden er mogelijk interessante resultaten gevonden kunnen worden.

Literatuur

- Akehurst, L., Köhnken, G., Vrij, A., & Bull, R. (1996). Lay persons' and police officers' beliefs regarding deceptive behaviour. *Applied Cognitive Psychology, 10*(6), 461-471.
- Bell, B. E., & Loftus, E. F. (1989). Trivial persuasion in the courtroom: The power of (a few) minor details. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*(5), 669-679.
- Brysbaert, M., Stevens, M., De Deyne, S., Voorspoels, W., & Storms, G. (2014). Norms of age of acquisition and concreteness for 30,000 Dutch words. *Acta Psychologica, 150*, 80-84.
- Burns, M. B., & Moffitt, K. C. (2014). Automated deception detection of 911 call transcripts. *Security Informatics, 3*(1), 8-17.
- DePaulo, B. M., Lindsay, J. J., Malone, B. E., Muhlenbruck, L., Charlton, K., & Cooper, H. (2003). Cues to deception. *Psychological Bulletin, 129*(1), 74-118.
- Guadagno, R. E., Rhoads, K. V. L., & Sagarin, B. J. (2011). Figural vividness and persuasion: Capturing the “elusive” vividness effect. *Personality and Social Psychology Bulletin, 37*(5), 626-638.
- Hansen, J., & Wänke, M. (2010). Truth from language and truth from fit: The impact of linguistic concreteness and level of construal on subjective truth. *Personality and Social Psychology Bulletin, 36*(11), 1576-1588.
- McQuaid, S. M., Woodworth, M., Hutton, E. L., Porter, S., & ten Brinke, L. (2015). Automated insights: Verbal cues to deception in real-life high-stakes lies. *Psychology, Crime & Law, 21*(7), 617-631.
- Paivio, A. (1969). Mental imagery in associative learning and memory. *Psychological Review, 76*(3), 241-263.
- Paivio, A., Yuille, J. C., & Madigan, S. A. (1968). Concreteness, imagery, and meaningfulness values for 925 nouns. *Journal of Experimental Psychology, 76*(1p2), 1-25.
- Pettus, C., & Diener, E. (1977). Factors affecting the effectiveness of abstract versus concrete information. *The Journal of Social Psychology, 103*(2), 233-242.

- Porter, S., & Yuille, J. C. (1996). The language of deceit: An investigation of the verbal clues to deception in the interrogation context. *Law and Human Behavior*, 20(4), 443-458.
- Sadoski, M. (1999). Theoretical, empirical, and practical considerations in designing informational text. *Document Design*, 1(1), 25-34.
- Sadoski, M., Goetz, E. T., & Fritz, J. B. (1993). Impact of concreteness on comprehensibility, interest, and memory for text: Implications for dual coding theory and text design. *Journal of Educational Psychology*, 85(2), 291-304.
- Shedler, J., & Manis, M. (1986). Can the availability heuristic explain vividness effects? *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(1), 26-36.
- Spooren, W., Hustinx, L., Aben, J., & Turkenburg, E. (2015). Concreetheid onder de loep. *Proceedings of de achtste Anéla Conferentie Toegepaste Taalwetenschap 2015*, 97-110.
- Strömwall, L., & Granhag, P. A. (2003). How to detect deception? Arresting the beliefs of police officers, prosecutors and judges. *Psychology, Crime and Law*, 9(1), 19-36.
- Ten Brinke, L., & Porter, S. (2012). Cry me a river: Identifying the behavioral consequences of extremely high-stakes interpersonal deception. *Law and Human Behavior*, 36(6), 469-477.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1973). Availability: A heuristic for judging frequency and probability. *Cognitive Psychology*, 5(2), 207-232.
- Vrij, A., Evans, H., Akehurst, L., & Mann, S. (2004). Rapid judgements in assessing verbal and nonverbal cues: Their potential for deception researchers and lie detection. *Applied Cognitive Psychology*, 18(3), 283-296.
- Vrij, A., Granhag, P. A., & Porter, S. (2010). Pitfalls and opportunities in nonverbal and verbal lie detection. *Psychological science in the public interest*, 11(3), 89-121.
- Vrij, A., Mann, S., Leal, S., & Fisher, R. (2012). Is anyone there? Drawings as a tool to detect deceit in occupation interviews. *Psychology, Crime & Law*, 18(4), 377-388.

Warmelink, L., Vrij, A., Mann, S., & Granhag, P. A. (2013). Spatial and temporal details in intentions: A cue to detecting deception. *Applied Cognitive Psychology*, 27(1), 101-106.

Bijlage 1

Instructie

Bedankt dat je mee wilt doen aan dit onderzoek. Je krijgt eerst een korte inleiding te lezen. Daarna volgt een tekst in de vorm van een verklaring. Na het lezen van de verklaring krijg je enkele vragen over wat je van die verklaring vindt. Deelname aan het onderzoek duurt minder dan 5 minuten. De teksten die je gaat lezen zijn fictief. Het gaat over een jongen die verdacht wordt van deelname aan een flinke vechtpartij.

De gegevens die in dit onderzoek verzameld worden, zullen alleen voor wetenschappelijke doeleinden gebruikt worden en de antwoorden zullen volledig anoniem verwerkt worden. Je doet vrijwillig mee aan dit onderzoek. Daarom kun je op ieder gewenst moment stoppen met je deelname en je gegevens worden dan niet gebruikt voor het onderzoek.

Situatieschets

In de nacht van vrijdag 4 mei op zaterdag 5 mei heeft er een grote vechtpartij plaatsgevonden in hartje Nijmegen. Tientallen mensen zijn hierbij gewond geraakt, waarvan enkele ernstig. De politie heeft iedereen die bij de vechtpartij betrokken leek te zijn meegenomen naar het politiebureau voor verhoor. De tekst hieronder is een verklaring van één van deze mensen: een jongen van 23 jaar uit Nijmegen. De politie weet niet zeker of deze persoon actief deelgenomen heeft aan de vechtpartij en mishandeling te verwijten valt. Lees de verklaring van de jongen aandachtig en beantwoord daarna de vragen.

Basisverklaring

“Ik was vrijdag eerst bij een verjaardagsfeestje. Ik heb daar enkele biertjes gedronken en rond half twaalf ben ik naar de stad gefietst. Toen we in de stad kwamen, ben ik in mijn eentje wat te eten gaan halen bij de Febo. Toen ik mijn eten had, ben ik naar buiten gegaan om het op te eten. Mijn vrienden waren ondertussen al verder gefietst naar de Grote Markt, dus toen ik klaar was met eten pakte ik mijn fiets en ging ik daar ook heen.

Toen ik de Grote Markt op kwam, besloot ik dat ik geen zin had om uit te gaan met die vrienden, want we hadden eerder die avond ruzie gehad over een meisje. Ik ben toen naar café Samson gefietst om daar een biertje te gaan drinken. Rond half twee liep ik naar buiten. Toen

ik weg wilde fietsen, merkte ik dat mijn band lek was. Ik besloot om naar het station te lopen en een taxi naar huis te nemen.

In de Bloemerstraat stonden twee groepen mensen tegenover elkaar. Ik dacht er tussendoor te kunnen lopen, maar precies op dat moment ontstond er een vechtpartij. Ik probeerde uit de massa te ontsnappen, maar ik werd geduwd en kreeg een klap tegen mijn schouder. Uit zelfverdediging sloeg ik terug en een agent zag dit. Toen het mij uiteindelijk gelukt was om weg te komen, werd ik opgepakt door iemand van jullie. Ik zei nog dat ik er niets mee te maken had, maar hier had hij geen boodschap aan.”

Basisverklaring plus details (de details zijn onderstreept)

“Ik was vrijdag eerst bij een verjaardagsfeestje, van een vriend van mij, Thomas, die 25 geworden was. Ik heb daar enkele biertjes gedronken en rond half twaalf ben ik naar de stad gefietst. Toen we in de stad kwamen, ben ik in mijn eentje wat te eten gaan halen bij de Febo. Toen ik mijn eten had, ben ik naar buiten gegaan om het op te eten, omdat er binnen geen stoelen vrij waren. Mijn vrienden waren ondertussen al verder gefietst naar de Grote Markt, dus toen ik klaar was met eten pakte ik mijn fiets en ging ik daar ook heen.

Toen ik de Grote Markt op kwam, besloot ik dat ik geen zin had om uit te gaan met die vrienden, want we hadden eerder die avond ruzie gehad over een meisje dat ik en een andere vriend leuk vinden. Ik ben toen naar café Samson gefietst om daar een biertje te gaan drinken. Rond half twee liep ik naar buiten. Toen ik weg wilde fietsen, merkte ik dat mijn band lek was. Er zat een glasscherf in. Ik baalde als een stekker. Ik besloot om naar het station te lopen en een taxi naar huis te nemen. Ik woon namelijk helemaal in Dukenburg en dat is meer dan een uur lopen.

In de Bloemerstraat stonden twee groepen mensen tegenover elkaar. Ik dacht er tussendoor te kunnen lopen, maar precies op dat moment ontstond er een vechtpartij. Iedereen was aan het schreeuwen en duwen. Ik hoorde glas breken. Ik denk dat het bierflessen waren. Ik probeerde uit de massa te ontsnappen, maar ik werd geduwd en kreeg een klap tegen mijn schouder. Uit zelfverdediging sloeg ik terug, een agent zag dit. Toen het mij uiteindelijk gelukt was om weg te komen, werd ik opgepakt door iemand van jullie. Ik zei nog dat ik er niets mee te maken had, maar hier had hij geen boodschap aan.”

Basisverklaring plus (opvallende) details (de ‘gewone’ details zijn onderstreept en de opvallende details zijn schuingedrukt)

“Ik was vrijdag eerst bij een verjaardagsfeestje, van een vriend van mij, Thomas, die 25 geworden was. Ik heb daar enkele biertjes gedronken en rond half twaalf ben ik naar de stad gefietst. Toen we in de stad kwamen, ben ik in mijn eentje wat te eten gaan halen bij de Febo. Toen ik mijn eten had, ben ik naar buiten gegaan om het op te eten, omdat er binnen geen stoelen vrij waren. *Ik stond net buiten, toen er iemand boos zijn broodje kroket weggooide, schreeuwde dat er een peuk in zat en vervolgens vertrok*. Mijn vrienden waren ondertussen al verder gefietst naar de Grote Markt, dus toen ik klaar was met eten pakte ik mijn fiets en ging ik daar ook heen.

Toen ik de Grote Markt op kwam, besloot ik dat ik geen zin had om uit te gaan met die vrienden, want we hadden eerder die avond ruzie gehad over een meisje dat ik en een andere vriend leuk vinden. Ik ben toen naar café Samson gefietst om daar een biertje te gaan drinken. Rond half twee liep ik naar buiten. Toen ik weg wilde fietsen, merkte ik dat mijn band lek was. *Er zaten drie gele punaises op een rij in*. Ik baalde als een stekker. Ik besloot om naar het station te lopen en een taxi naar huis te nemen. Ik woon namelijk helemaal in Dukenburg en dat is meer dan een uur lopen.

In de Bloemerstraat stonden twee groepen mensen tegenover elkaar. Ik dacht er tussendoor te kunnen lopen, maar precies op dat moment ontstond er een vechtpartij. Iedereen was aan het schreeuwen en duwen. *Iemand schreeuwde de hele tijd: “hey kijk uit voor mijn nieuwe jas.”* Ik probeerde uit de massa te ontsnappen, maar ik werd geduwd en kreeg een klap tegen mijn schouder. Uit zelfverdediging sloeg ik terug, een agent zag dit. Toen het mij uiteindelijk gelukt was om weg te komen, werd ik opgepakt door iemand van jullie. Ik zei nog dat ik er niets mee te maken had, maar hier had hij geen boodschap aan.”

NB in de versie die de respondenten te zien kregen waren de details uiteraard niet onderstreept of schuingedrukt.